

Oponentský posudek diplomové práce Oksany Kaplanové:

Anglicismy v pořadech českých a ruských rádií.

Oksana Kaplanová pro svou diplomovou práci zvolila téma aktuální, a co více, médium – rádia (Frekvence 1 a Echo Moskvy), na která se zamýšlela zaměřit jako na zdroj přejatých slov, je báze, na které je provedení podobného lingvistického sledování úkolem nesnadným, což již v úvodu zaujme čtenářovu pozornost. Přejímání slov z cizích jazyků, zvláště pak z jazyka anglického je ostatně v současné době nejobvyklejším zdrojem obohacování slovní zásoby nejen u nás a v Rusku, ale i v dalších zemích.

Autorka v úvodu práce popisuje nově se v jazyce objevující lexikální jednotky (str. 9 – 13) a předkládá charakteristiku jak nejčastěji se vyskytujících zdrojů rozšiřování slovní zásoby, tak, již konkrétněji, zaměřuje se na oblast neologismů vzešlých z angličtiny. V následujících kapitolách sumarizuje poznatky o přejímání cizích slov v pohledu diachronním a klade si rovněž otázku po příčinách i principech těchto přejímek (str. 14 – 22). V kapitole šesté Kaplanová představuje svou metodologickou koncepci, zdroj i způsob zpracování vybraného materiálu (str. 23 a 24). Těžištěm práce je pak kapitola sedmá, založená na práci se slovníky a národními korpusy, ve které se autorka, jak předesílá v kapitole šesté, zaměřuje na „popis významu slov dle slovníku“ se zaměřením rovněž na odvozeniny vzniklé od primárně převzatého tvaru, s důrazem na časový rámeček i frekvenci užívání daného výrazu.

Ambiciózní zadání, zdroj získávání materiálu i aktuálnost dané problematiky znějí mnohoslíbně, bohužel je nutné konstatovat, že práci je možno vytknout mnohé. Začala bych obecnějšími výhradami:

- název práce zní: *Anglicismy v pořadech českých a ruských rádií*; v celé práci jsou rádia jako pramen pro získávání materiálu (anglicismů) pouze opakovaně zmiňována, není však jasné, zda tento zdroj (rádia) nějak ovlivnil práci s materiálem i jeho zpracování? Příkladá autorka jakoukoliv závažnost faktu, že uváděné příklady anglicismů jsou právě z rádia? Pokud u popisovaných anglicismů uvádí frekvenci výskytu v korpusech, proč například neuvádí frekvenci užívání těchto slov v rádiových pořadech nebo proč nesleduje v rádiích například poměr v užívání těchto anglicismů a slov původně českých či ruských?
- za těžiště práce lze považovat kapitolu nejobsáhlejší, sedmou (str. 25 – 75), ve které jsou autorkou popisována, jak sama říká, náhodně vybraná přejatá slova, a to hned z několika hledisek (slovníkové a korpusové zdroje). Deskripce je provedena nejprve u anglicismu vyskytujícího se v češtině a následně v ruštině. Tím ovšem celá práce s vybranou jednotkou končí. Jako přínosnou lze hodnotit část, ve které Kaplanová zmiňuje frekvenci výskytu v českém a ruském prostředí, a výčet odvozených tvarů, vzniklých již na základě gramatických možností češtiny a ruštiny. Autorka však ve stručných shrnutích nijak tyto zajímavosti nekomentuje, nic z nich nevyvozuje a omezuje se na pouhé konstatování faktů. Proč si autorka nepoložila otázku, o čem svědčí frekvence užívání vybraných jednotek? Dále by jistě bylo užitečné analyzovat slovtvorné tendence a možnosti češtiny i ruštiny, a to právě na příkladu možností realizovaných odvozenin. Poznatek týkající se odvozených slov zmiňuje autorka jako drobnou poznámku v závěru, kde konstatuje (str. 78), že například u přejatého slova trend je čeština v tvoření odvozenin aktivnější, ruština pak podle Kaplanové vykazuje aktivitu u slova рейтинг. Vyvozuje z toho autorka něco? Pokud ano, co? A jaký vztah to má k formulovanému tématu, respektive ke zdroji sledování, tedy v kontextu výskytu těchto slov v českém a ruském rádiu?

Jako závažnější bych hodnotila následující výtky:

- práce je koncepčně i terminologicky značně nejasněná: Kaplanová jednak již od počátku směšuje termín anglicismus a neologismus, aniž by zaujala a formulovala jednoznačný postoj k zacházení s těmito termíny. Zdá se, že je zcela volně zaměňuje a do značné míry chápe plně synonymně. Mohla by autorka vysvětlit, jak tedy termín „anglicismus“ a „neologismus“ pojímá? Vidí mezi nimi nějaký rozdíl (pokud ano, považuje za neologismus v současné době například slovo „internet“, které je jedním z příkladů v praktické části práce)? Na jakých teoretických pozicích stála v okamžiku formulování své koncepce a budování svého teoreticko-metodologického základu?
- autorka na mnoha místech práce používá termín „sloučenina“ (str. 27, 31, 40, 42, 45, 46, 65 či 67), a to pro jednotky typu „top rating“ nebo například „суперганг“. Mohla by autorka tento termín nějak vysvětlit a uvést jeho zdroj, oporu v sekundární literatuře? Bylo by možné objasnit i fakt, že podle autorky lze tento „termín“ souběžně vztáhnout jak na slovní spojení, tak na kompozitum? V jakém vztahu se pak podle Kaplanové nachází termín „složenina“, který užívá pro slovní spojení „топ менеджер“, k termínu „sloučenina“? Mohla by autorka celkově nějak projasnit svou v práci užívanou terminologii?
- za koncepční nedostatek pak považuji především fakt, že autorka zcela ignoruje v názvu i zadání formulovaný zdroj – rádia, na toto zadání se odvolává pouze jako na pramen, ze kterého čerpala příklady, ale zdá se, že jinak původ vybraných příkladů anglicismů není vůbec nijak ovlivněn faktem, že byla získána z rádia. Změnilo by se něco na celé práci, kdyby vybrané příklady byly vzaty z novin, televize, internetu či slovníku? Proč se autorka nepokusila nějak propojit slovníkovou a korpusovou bázi, na základě které příklady sledovala a popisovala s proklamovaným zdrojem, ze kterého čerpala, s rádií? Dále, viz výše, poznámka první.
- v neposlední řadě je nasnadě otázka, proč si autorka pro své sledování vybrala přejatá slova, která již často jak v češtině, tak ruštině zdomácněla natolik, že snad již ani nejsou jako přejímky pocíťovány (менеджер, бизнесмен, ганг), což se mimo jiné odráží i v tom, jak často se v korpusech vyskytují? Proč se raději nesnažila v rádiích zachytit slova skutečně nová, zvláště za situace, kdy již v abstraktu zmiňuje a v úvodních kapitolách bedlivě sleduje oblast neologismů?
- co vedlo autorku k tomu, že v jednom případě uvádí jako příklad neologismu adjektivum (genderový, гендерный), proti zbývajícím substantivním tvarům, když jak v češtině, tak v ruštině existuje substantivum (gender, гендер)? Lze podle ní porovnávat různé slovní druhy například z hlediska zmiňované frekvence užití?

Závěr práce *Anglicismy v pořadech českých a ruských rádií* neodpovídá ani na jednu z jednoznačně se nabízejících otázek, z nichž některé byly v posudku zmíněny. Celá práce působí dojmem shromažďování a sumarizace materiálu k dalšímu zkoumání problematiky anglicismů v češtině a ruštině a díky řadě zásadních pochybení již v přípravné fázi spíše mnohé otázky otevírá, než na ně odpovídá. Práce je rovněž z hlediska stylistického na velmi nízké úrovni včetně řady rusismů. Těž formální úprava, citace vs. parafráze sekundární literatury, je provedena velmi nepřehledně (bez specifikace parafrázovaného v poznámkovém aparátu, který zcela chybí) a svádí k otázce, kde končí slovo autorčino a kde začíná slovo „cizí“. I přes všechny výhrady doporučuji práci Oksany Kaplanové k obhajobě a v případě, že budou adekvátně zodpovězeny otázky v posudku formulované, doporučuji hodnotit stupněm – dobře.

V Praze, 19.1.2016.

Mgr. Jana Kitzlerová, Ph.D.